

Sche nagin'uniun fa si il pignol pli

A Mot han quatter personas privatas decorà quest onn il pignol da Nadal.

11

Il safran da la Muntogna da Schons

Dapi quatter onns vegn cultivada cum success questa spezaria fig rana a Donat.

11

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

Redacziun: Via Sommerau 32, 7007 Cuirra, tel. 081 255 57 10, redacziun@laquotidiana.ch

Ina historia d'emigrants

■ (anr/ff) Avon 70 onns ei la famiglia da Maria e Giusep Mathuet-Bearth emigrada da Cumpadials a Wisen el cantun Soluturn. Ils geniturs ed ils nov affons han menau leu d'uront biars onns l'ustria Cruna e fatg il pur. La finamira dils geniturs era da tener ensem la famiglia per buca sur-schar ils affons al medem destin sco els han giu, numnadamein da

serender en piazzas ella Bassa giasco affons. Quei ei gartegiau ad els cun in pass curaschus. Ord vesta dils affons ei quei era stau bien, mo l'entschatta ei stada dira per els sco Romontschs ella diaspora. Quella sort ha denton dau als fargliuns in sentiment familiar aparti.

> PAGINA 3

Nouvs records pel Maraton engiadinais

■ (anr/bcs) Fingia trais mais avant il Maraton da skis engiadinais muossan las annunzchas per las cuorsas records inaspettats. Actualmaing s'han annunzchats fingia bundant 10000 partecipantas e partecipants. La plü gronda cuorsa da la Svizra d'lon passà cul 50avel maraton cun partecipaziun da record ha gnü ün grond success e quist on para dad esser l'inte-

ress amo plü grond. Ils organisatoors han però l'intenziun da's tgnair vi da la limita da 14200 partecipants, quai per garantir la qualità usitada. Per tuot quels chi han intenziun da tour part a las cuorsas vuol quai dir da s'annunzchar plü svelto pussibel per na stuvair desider da la cuorsa tradizionala.

> PAGINA 9

Pro'l maraton vain cumbattu per mincha meter.

FOTO B. STECHER

Zona da pirats a Sursaiassa

■ (anr/abc) Motivar affons pigns funcziuna mingatun cun in tric. Quei ei il cass tier las tschaveras – mo era cun animaziun per exempel cun emprender d'ir cun skis. Star sin skis en cumpignia dalla figura Snowli va bia meglier che sch'ils geniturs muossan quei. Quei ei buc auter sigl areal dalla scola da skis a Sursaiassa-Chummenbühl. Leu dat ei dapi biars onns ina pista cun figuras e pintgas attraziuns. Sper il Snowli, la figura d'animaziun ufficiala dallas scolas da skis svizras, dat ei uss a Sursaiassa in'ulteriura tematica: Ils pirats ein arriva cun lur bastiment egl uaul da Pifal.

> PAGINA 5

Litgiva: In virus ei l'empudientscha

■ (anr/hh) Ina gruppa interdisciplinara dall'Universitad tecnica Minca ha constatat ch'in virus ei l'empudientscha dalla muria da biaras litgivas in singuls flums dil sid dalla Germania, l'Austria e la Svizra. Quella muria ei vegnida constatada repetidamein ed adina els medems flums. Cun agid d'in'examinaziun profunda e cun pèschs pigliai en quels flums eis ei reussid da scuvierer quei misteri. Il virus vegn dil reminent constatat era en auters lohens sin quest mund, aschia caschuna el gronds donnos economics vid il salm egl Atlantic dil nord ed el Pacific.

> PAGINA 16

Cudisch da Mustér, disc da Suraua

■ (anr/abc) El decours d'in onn vegnin nus inundai cun massa publicaziuns novas. Denter tut quei ein in cudisch da Mustér ed in disc cumpact da Suraua. Actualme in vegnan las revistas digl onn el center. Els emetturs da televisiun miran anavos, las gasettas publicheschan la «revue» dils 12 meins vargai. La fin d'october ha igl artist Linus Flepp publicau ina tala. Igl ei in cudisch cun 326 paginas, pulpius cun maletgs, minga pagina cun ina caricatura tipica da Flepp. Auters scrivun commentaris e glossas, Flepp commentescha cun sia moda. Bunamein il medem mument cul cudisch da Flepp ei in disc cumpact cumpariu en Lumnezia. La Societad da musica Suraua ed il Chor mischedau Suraua han ediu quel cul tittel «Fastites». Igl onn 2018 ha la societad da musica saviu festivar siu 40avel anniversari, igl ei stau il motiv dil project comunabel cul disc cumpact.

> PAGINA 5

«Jau hai vesì tut»

Cun la fin da l'onn terminescha Martin Jäger ina lunga carriera politica

DAD ANDREAS CADONAU / ANR

■ Lanteriu scolast Martin Jäger remetta la fin da l'onn 2018 ses uffizi sco cusseglier guvernativ. La commemoranza en la regenza grischuna vala sco punct culminant en sia lunga carriera politica. Gia l'entschatta da ses temp d'uffizi al timun dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient ha Martin Jäger surpiglià cun l'introducziun dal rumantsch grischun en scola in fier chaud. Entant è la chalaria tschessada è Jäger ha discursi dad ina contentientscha persunala ch'i saja reussi da chattar soluziuns acceptablas e che la situaziun saja calmada. Sper la scola ha la politica da cultura dal chantun fateschenta Jäger. Ina cultura ch'è sa fatga valair pli e pli figs, per plaschiar dal minister da cultura grischun. En la purschida dal turissem gioja la cultura ina ferma rolla e Martin Jäger è da l'opiniun ch'il Grischun dastgia senz'auter preschentar sia cultura. En ina retrospectiva ha il cusseglier guvernativ partent explitgà dad avair vis tut quai ch'ins possa vesair en ina carriera politica. E cun

La scola rumantscha ha fateschenta ferm il cusseglier guvernativ partent Martin Jäger.

FOTO V. BÜRKI

il temp e cun ina lunga experienza daventian ins sco politicher pli calm. Problems acuts e hectics sa preschentan tuttenina grazia ad

ina tscherta indulgenza pli surveivels. Temp da sa preparar sin la pensiun n'ha Martin Jäger betg gi. La midada da l'onn è per el ina mi-

dadada dad in job intensiv tar la vita da pensiunari.

> PAGINA 2

Art da naiv e glatsch a Sur En

Ün lö d'exposiziun temporal

DAD ANNATINA FILLI / ANR

■ Davo quatter ons han decis ils responsabls da la societad Art Engiadina da realisar ün nov concept per lur attraziun invernala a Sur En da Sent. Dürant las ultimas eivnas s'haja fabricà ün atrium da naiv e glatsch. L'intent dals artists Daniel Cotti e Markus Buschor per

lur ouvra d'ingon es «da spondscher als visitadours ün'atmosfera particulara cun ün sort da galleria realisata cun naiv e glatsch». Wolfgang Bosshardt, il mainageziun da l'Art Engiadina, manzuna cha Sur En saja ün lö ideal per attraziuns invernals. «Dürant ils mais da december e schner nu vain nus qua ingün sulai», declerà l. In l'atrium

da naiv e glatsch sun expostas ouvras dad Alesch Vital ed Othmar Derungs e dals duos iniziants Daniel Cotti e Markus Buschor. Bosshardt spera da pudair realisar eir prossem on quista varianza da palazi e da pudair spondscher d'inviern ün ulteriur lö per exposiziuns.

> PAGINA 9

L'entrada da l'atrium da glatsch e naiv invida d'entrar in l'exposiziun invernala. FOTO A. RILLI

Artists indigens expuonan a Sur En

Avertüra da l'atrium da naiv e glatsch

DAD ANNATINA FILLI / ANR

■ **A Sur En da Sent s'haja realisà üna nouva ouvra da glatsch e naiv. Il center dal stabilimaint temporal fuorma ün atrium cun vista i'l tschèl.** Daspö las ultimas eivnas s'haja realisà a Sur En da Sent ün atrium da naiv e glatsch. Ils artists descrevan lur intent d'ingonseguintamaing: «Nus vulain spordscher als visitaduors ün'atmosfera partuculara cun üna sort da gallaria realisada cun naiv e glatsch.» In marcurdi es gnüda inaugurada l'ouvra temporala cun üna vernissascha ed in preschentscha dals quatter artists chi expuonan dürant las proximas eivnas lur ouvras a Sur En.

Duos mais ingün sulai

Sur En da Sent es d'inviern ün lö ideal per attracziuns da naiv e da glatsch. «Dürant ils mais da december e schner nu vain nus qua ingün sulai», disch *Wolfgang Bosshardt*, abitant da Sur En e mainagestiun da la società Art Engiadina. Uschè as poja giödiar tanter oter culs patins la via da glatsch o pels amatuors dal sport da tschoccas es pronta üna plazza da glatsch. Dürant las ultimas eivnas es gnüda fabrichada ün'ulteriura attracziun. Cün l'agüd da balluns e da schlavazzuns da naiv s'haja realisà ün stabilimaint da naiv e glatsch.

Dal temp dals Romans

L'atrium d'era in l'architectura romana ün local central d'ün abitacul e d'era cuntschaint in tuot l'imperi roman. Pel solit d'era l'atrium üna cuort interna rectangulara chi serviva a la famiglia sco lö d'inscunter. Da quist lö as rivaiva in tuot ils locals d'aspera. Tras üna fura i'l tet surgniva l'atrium il cler bsögnaiel. Ils Romans cugnuschaivan tschinch differentas fuormas d'atriums: Da quels covernats complettamaing cun ün tet, da quels cun üna fura per la clerità e'ls oters as disferenzaiva illa construcziun da la tettaglia.

Il center dal fabricat fuorma üna cuort interna, ün uschenomnä atrium, cun ün diameter da nouv meters, paraids chi sun tschinch meters otas e chi spordscha üna vista partuculara i'l tschèl. Intuorn l'atrium s'haja fuormà divers locals chi servan sco lö per expuoner ouvras d'art o lura sco bar per star da cumpagnia. «Quista es la prüma vouta cha nus spordschaint eir d'inviern als artists ün lö per expuoner lur ouvras», uschè Bosshardt, e: «Nus speiran da pudair realisar quista varianta dal proget da naiv e glatsch eir in avegnir.»

Proget cun l'integraziun da l'art

L'idea per la varianta d'ün atrium han gnü il duos sculptuors *Daniel Cotti* e *Markus Buschor*. «Eu lavur adüna darcheu insembel cun Markus Buschor e nus vain frequentà insembel la scoula da sculptuors», manzuna Cotti da Ramosch. Cün star da cumpagnia e cun discuter naschan pro els duos las ideas per lur progets cumünaiels. «Ingon vain nus vugli realisär ün proget chi resguarda l'art e culla pussibilità da spordscher ün ambiant per ün'expoziziun.» Uschè han els preschantà il proget cun l'atrium circumdà da spazis pels differents adövers als respunsabels da la società Art Engiadina. «Els han acceptà nossa proposta ed uschè vaina lura pudü cumanzar culs prüms preparativs», declera Cotti. E daspö il principi da quist mais d'era in ils duos artists e divers agüdants occupats culla realisaziun da lur proget da naiv e glatsch. «Cun s-chalpens gronds vaina dat a l'interiur la fuorma giavüschada.» Sper las ouvras dad *Alesch Vital* ed *Othmar Derungs* as chatta eir sculpturas dals duos iniziants Cotti e Markus. Complettà vain tuot cun sculpturas da glatsch e l'üna o l'otra pussibilità per star da cumpagnia a la bar cun maisas e bancs da lain. Cotti es fascinà da la gronda varietà d'art chi's po realisar a Sur En, saja quai da stà o d'inviern. «Tuot dà adüna darcheu ün'otra taimpra a quist lö sper l'En.»

L'atrium da naiv e glatsch a Sur En da Sent es avert fin als 23 da favrer e quai adüna da marcurdi fin sonda tanter las 17.00 e las 20.00. L'entrada cuosta 13 francs. Ulteriuras infurmaziuns as chatta sülla pagina d'internet www.art-engiadina.com

La vista partuculara our da l'atrium da glatsch e naiv.

FOTOS A. FILLI

Trais locals sper l'atrium servan sco lös d'expoziziun.

Per part sun las sculpturas gnüdas integradas i'l glatsch e la naiv.

Annunzchas da record pel Maraton da skis engiadinais

Trais mais avant la partenza il dubel da l'on passà

DA BENEDICT STECHER / ANR

■ **Trais mais avant il 51avel Maraton da skis engiadinais s'han annunzchats fingià bundant 10000 passlunghistas e passlunghistas. Eir las ulteriuras cuorsas intuorn il maraton muosson dapliüs partecipants.** Nouv mais davo la cuorsa da giubileum dal 2018 cun record da partecipantas e partecipants as muossa fingià uossa üna nouva marca da record. In congual cul medem temp da l'on passà s'haja quist on cun bundant 10000 annunzchas fingià il dubel. Il Maraton da giubileum dal 2018, la plü gronda cuorsa da quist gener in Svizra e cul titel «50 ons Maraton da skis engiadinais», es stat ün success ed ha gnü üna partecipaziun da record.

Ils organisatuors han stuvü la prüma jada ill'istorgia dal Maraton da skis engiadinas limitar il numer da partecipants. Ils respunsabels han intenziun d'asgnar vi da la limita da 14200 partecipants. «Be uschè as poja garantir la qualità usitada», ha declerà *Menduri Kasper*, il manader da gestiun.

Pel maraton da l'on 2019 metta l'organisasiun il focus süllas damas. Pro la 51avel cuorsa partan ils blocs da las damas elita ed elita A tschinch minutas

avant l'elita dals homens, quai chi ha gronds avantags.

Üna cuorsa da la seria «Visma Ski Classics»

A partir da quist on es il Maraton da skis engiadinais üna cuorsa da la seria «Visma Ski Classics». Cün quai survain la cuorsa ün'otra dimensiun d'importanza pro las

staziuns da televisiun nazionalas ed internaziunalas. La partenza separada da las megltras damas ha tras quai amo dapliü importanza.

Ün giubileum important festagescha la cuorsa da las duonnas da dumengia, ils 3 da marz 2019 chi ha lö per la 20avel jada. Il segund grond event da skis da duonnas da la Svizra vain manà tras adüna

ün'eivna avant il Maraton da skis engiadinais e giöda grond interess pro las damas. Quai muossa il numer d'annunzchas fin qua da 440 partecipantas, il dubel da l'on passà. Eir ün plus da partecipants muossa la cuorsa da not. Sco cha Kasper ha dit funcziunan ils preparativs da tuot las cuorsas dal maraton tenor plan.

Metter pais eir sün las cuorsas intuorn il maraton

Kasper deplorascha ün pa chi's discuurra impustü da la cuorsa da Maraton da skis engiadinais da la dumengia. «L'idea füss chi's tratta da l'eivna da maraton cun divers oters events sco la cuorsa da las duonnas, la cuorsa da not e dal sprint da not. No vain üna gestiun chi'd es occupada tuot on e nos böt füss d'organisar eir oters events sportivs e d'as sviluppar sco center per events e per arrandschamaints regiunals.» Per organisar il maraton dispuonan ils organisatuors da raduond 1200 voluntaris dals 11 clubs da skis da l'Engiadin'Ota e da Zerneu. Quels sun eir respunsabels d'avair glieud avuonda per lur traget. «Sainz ils voluntaris nu füssa pussibel d'organisar ün tal evenimaint. Impreschiunant es eir cha'l maraton procura per ün augmait da la plüvalur da raduond ses milliuns francs in Engiadina e per bundant 34000 ulteriuras permotaziuns», ha dit Kasper. Tuot quistas cifras muosson cha passlung nun es be ün sport per singuls, dimpersè per üna gronda massa chi ama quist sport.

Annunzchas ed ulteriuras infurmaziuns pel 51avel Maraton da skis engiadinais sco eir per tuot las otras cuorsas as chatta sülla pagina d'internet www.engadin-skimarathon.ch

Menduri Kasper es il manader da gestiun e schef dal maraton.

FOTO B. STECHER